

L'Escola Taller les Gavarres. Un exemple d'utilització del patrimoni com a eina per a la socialització

Joan Andreu Carrascoso
Director de l'Escola Taller les Gavarres

Antecedents

El programa d'escoles taller va néixer durant els anys vuitanta a l'Estat espanyol amb l'objectiu de facilitar la inserció laboral de les persones aturades menors de 25 anys mitjançant la formació pràctica i l'adquisició d'una qualificació professional. Aquest objectiu era paral·lel al de mantenir oficis artesans en vies de desaparició, recuperar i promoure el patrimoni artístic, cultural o natural i millorar les condicions de vida a pobles i ciutats.

Durant el temps transcorregut des d'aquell moment, les escoles taller han tingut, efectivament, un important paper en la reducció de les taxes d'atur juvenil i en la realització d'obres adreçades a recuperar patrimoni, en el sentit més ampli que puguem donar a aquest terme.

L'Escola Taller les Gavarres

L'Escola Taller les Gavarres és un programa de formació i ocupació adreçat als joves en situació d'atur, promogut pel Consell Comarcal del Baix Empordà i cofinançat pel Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya i el Fons Social Europeu. Al llarg de dos anys, els joves aprenen un ofici amb demanda en el mercat laboral tot treballant en la recuperació del patrimoni cultural i natural de la comarca del Baix Empordà.

L'acció formativa es fonamenta, per tant, en la realització d'un treball socialment útil, i s'orienta vers l'ocupació estable de l'alumnat a través de la seva qualificació professional. Amb aquesta finalitat, els alumnes reben una formació inicial durant 6 mesos i perceben mensualment una beca. Després són contractats pel Consell Comarcal del Baix Empordà durant 18 mesos per a la realització de les obres i serveis previstos en el projecte i reben el 75% del salari mínim interprofessional.

El projecte de l'Escola Taller les Gavarres 2003-2005

El nou programa és la tercera edició de l'Escola Taller que promou el Consell Comarcal del Baix Empordà, té una durada de dos anys i donarà formació i ocupació a joves en atur d'entre 16 i 25 anys. L'Escola Taller les Gavarres posseeix 40 places distribuïdes en 5 especialitats formatives o oficis: **recuperació d'espais naturals/jardineria, pintura i restauració, auxiliars d'arqueologia/construcció, recursos forestals** i finalment **construcció/paleta**.

Alumnes dels oficis de recursos forestals i recuperació d'espais naturals/jardineria treballant junts en equip per tal de realitzar com a pràctica formativa la construcció d'una baraca tradicional de carboners al Molí d'en Frigola, municipi de Cruïlles-Monells i Sant Sadurní de l'Heura, en ple massís de les Gavarres.

El projecte de l'Escola Taller les Gavarres 2003-2005 ha posat en pràctica un nou funcionament per tal de tenir més presència a la comarca, garantir la seva continuïtat i analitzar la possibilitat de créixer amb nous oficis. Es tracta del desplegament municipal de les diferents especialitats o oficis, mitjançant la signatura d'un conveni de col·laboració entre el Consell Comarcal del Baix Empordà i els respectius ajuntaments, en aquest cas quatre, per a la prestació de serveis per part de l'Escola Taller les Gavarres. A més a més, cal tenir en compte que aquest sistema de funcionament, vist el resultat positiu que ha tingut en comarques semblants a la del Baix Empordà, és el camí per tal d'assegurar la continuïtat d'un programa que mereix una alta valoració per part de tots les persones o institucions implicades.

Per tant, en el projecte que s'està duent a terme es preveu el desplegament de les especialitats de l'Escola Taller les Gavarres a quatre municipis de la comarca, que ells sols o en el seu entorn més immediat compten amb més població susceptible de participar-hi. La relació de cada municipi amb l'ofici que hi ha adscrit i el projecte que s'està executant en aquests moments és la següent:

- Al municipi de **Torroella de Montgrí** hi ha ubicat l'**ofici de recuperació d'espais naturals/jardineria** per tal d'executar el projecte d'itineraris del Ter Vell i la Pletera i la recuperació de les llacunes i sistemes costaners del Baix Ter a l'Estartit-Torroella de Montgrí.
- Al municipi de la **Bisbal d'Empordà** hi ha ubicat l'**ofici de pintura i restauració** per tal d'executar el projecte de restauració de les pintures murals i elements decoratius de l'església de la Pietat de la Bisbal d'Empordà.
- Al municipi de **Palamós** hi ha ubicades dues especialitats: l'**ofici d'auxiliars d'arqueologia/construcció** i l'**ofici de recursos forestals** per tal d'executar els projectes d'intervenció patrimonial a vall de Bell-lloc, excavació arqueològica del poblat ibèric de Castell i millora forestal de la finca de Can Pere Tià i altres boscos públics del municipi de Palamós.
- Al municipi de **Sant Feliu de Guíxols** hi ha ubicat l'**ofici de construcció/paleta** per tal d'executar el projecte de rehabilitació de l'edifici de l'Horta d'en Palet.

El nou projecte ha tingut en compte, com en les anteriors edicions, nous jaciments d'ocupació en el mercat laboral i ha introduït dues noves especialitats: auxiliar d'arqueologia, i pintura i restauració.

Pel que fa a l'**especialitat d'auxiliar d'arqueologia/construcció** és una especialitat molt singular, ja que aquest tipus de formació no s'imparteix en cap altra escola taller ni centre educatiu de la província de Girona. Aquesta nova especialitat previsiblement tindrà un alt grau d'acceptació a la comarca del Baix Empordà i en general a la demarcació de Girona, a causa dels abundants jaciments arqueològics que existeixen en aquest territori i el fet objectiu que la necessitat d'investigar-los genera moltes excavacions arqueològiques. Per altra banda, aquestes nombroses campanyes arqueològiques han evidenciat reiteradament la dificultat de trobar auxiliars d'arqueologia qualificats per poder treballar conjuntament amb els equips d'arqueòlegs, que són els tècnics que dirigeixen aquests treballs de camp. A més a més, és molt important la seguretat i el suport rebut gràcies a la signatura del conveni de col·laboració entre el Consell Comarcal del Baix Empordà i el Museu d'Arqueologia de Catalunya-Empúries per a la realització de pràctiques formatives dels alumnes treballadors de l'ofi-

ci d'auxiliars d'arqueologia/construcció de l'Escola Taller les Gavarres al poblat ibèric de Castell (Palamós – Baix Empordà). Aquest suport institucional és estrictament necessari per poder assegurar amb garanties la formació mitjançant unes bones pràctiques arqueològiques i sobretot pel que fa a la inserció laboral dels alumnes treballadors participants en aquest mòdul, que pateix les dificultats pròpies dels nous jaciments d'ocupació.

Pel que fa a l'**especialitat de pintura i restauració**, abasta la formació de pintor i restaurador tant de pintures murals com de mobiliari antic. Amb aquesta nova especialitat l'Escola Taller les Gavarres pretén formar persones capaces de poder absorbir les demandes originades per la revaloració de què gaudeixen els mètodes tradicionals d'acabats o pintura de les cases i el gran valor que rep el mobiliari antic. Tot això assoleix una gran dimensió quan s'inclou en el fenomen de la rehabilitació de masies o cases de pagès tan abastament conegut a tot l'Empordà.

Alumnes i monitora de l'ofici de pintura i restauració a l'exterior de l'església de la Pietat a la Bisbal d'Empordà, al costat del cartell projecte on s'especifiquen les tasques de restauració de les pintures murals i elements decoratius que estan executant.

La funció socialitzadora de l'Escola Taller les Gavarres

A part d'acomplir amb l'execució i la finalització de tots els projectes d'obra de caire patrimonial que s'estan portant a terme des dels diferents oficis de l'Escola Taller les Gavarres amb plenes garanties, cal tenir molt present que la finalitat bàsica dels programes d'escola taller és la funció sociolaboral, ja que per normativa legal es tracta de programes de formació i ocupació que a més a més treballen per a la recuperació del patrimoni.

Per tant, l'objectiu final del projecte de l'Escola Taller les Gavarres és la capacitat professional de 40 joves menors de 25 anys i la seva inserció laboral amb condicions. Malgrat que aquest és l'objectiu principal, l'experiència en l'execució del dia a dia del mateix projecte ens demostra que amb el programa es pot donar acompliment a d'altres objectius, també importants, i fins i tot m'atreveiria a dir que fonamentals en molts casos.

Un d'ells és la inserció social de joves amb problemàtiques específiques, que fan imprescindible un treball important d'educació social. La possibilitat d'individualitzar l'itinerari formatiu i ocupacional és fonamental per aconseguir aquest objectiu. Aquesta tasca és imprescindible per assegurar una inserció laboral duradora.

És evident que el context socioeconòmic ha canviat substancialment en els últims anys. El resultat més evident d'això és que el programa té actualment un alumnat més jove, més divers culturalment i amb menys qualificacions escolars que en el passat. Els nois i noies que es preparen professionalment a les escoles taller d'avui dia no provenen tant de situacions d'atur juvenil com del fracàs o l'abandó escolar.

Un col·lectiu especialment desprotegit són les dones, ja que malauradament encara avui en dia resten exposades a patir certs riscos socials tan sols per haver nascut amb sexe femení.

Per altra banda, pel que fa al món laboral cal denunciar, tot i la certa igualtat assolida, un tracte discriminatori pel que fa a l'equiparació de sous i oportunitats, per parlar dels dos aspectes més punyents. Aquest tracte desigual s'evidencia si observem l'índex d'atur femení que és més alt que el masculí.

Per aquestes raons, fa anys que un dels objectius de l'Escola Taller les Gavarres és corregir dins les seves possibilitats aquestes desigualtats del mercat laboral. En aquest sentit s'ha apostat fort per nous jaciments d'ocupació, com són els oficis de pintura i restauració i auxiliars d'arqueologia, que suposen una oportunitat per introduir les dones com a col·lectiu en sectors professionals com la pintura i la construcció, fortament masculinitzats.

També hi ha un altre objectiu, al qual s'està donant acompliment, que va prenent importància en els darrers anys. Es tracta de la inserció

lingüística, cultural, formativa i laboral dels immigrants extracomunitaris. El nombre d'estrangers s'ha triplicat a les comarques gironines en els darrers sis anys. Aquest augment es deu en gran part a la regularització per reagrupament familiar i, per tant, representa una forta presència d'infants i joves. Els joves majors de 16 anys, fora de l'edat d'escolarització obligatòria, tenen serioses dificultats per integrar-se en el món cultural i laboral.

L'Escola Taller les Gavarres ha portat a terme un programa específic d'immersió lingüística, cultural i d'alfabetització, paral·lel al propi de la capacitat professional de l'especialitat. Aquest programa ha donat uns resultats molt positius, tant per a la satisfacció dels usuaris i famílies, com pels resultats d'inserció laboral aconseguits. Cal tenir en compte que per normalitzar lingüísticament el nostre país la immersió lingüística, cultural és imprescindible. De fet, hem d'ésser conscients que els primers interessats a aprendre la llengua i la cultura del país on han anat a viure són els mateixos immigrants. Penso que és una qüestió de sentit comú: una persona no marxa del seu país perquè sí, no és una cosa fàcil, i quan marxa, en molts casos és per no tornar-hi mai més. Per això, el primer interessat a integrar-se socialment en el seu nou entorn, que també podem anomenar poble, ciutat, societat, país, és el mateix nouvingut.

És en aquest ordre de coses que el concepte de patrimoni exerceix d'eina dinàmica per tal de poder realitzar una acció socialitzadora. El patrimoni és cultura, llengua, història, natura, identitat i un llarg etcètera. El fet de conèixer el patrimoni fa que l'estimem, que ens sentim participants d'un grup social, d'una zona geogràfica, d'una comunitat, d'un poble i això acaba portant a la plena integració en la societat o, dit d'una altra manera, a la socialització.

També l'impuls que dels inicis de l'Escola Taller s'ha donat a la sensibilització i conscienciació mediambiental de tot l'alumnat, independentment de l'especialitat formativa, integrant aquest aspecte en la vida quotidiana de l'escola, ha suposat una millora dels hàbits personals i laborals gens negligible.

Reflexió i proposta entorn el patrimoni arquitectònic de pedra seca al massís del Montgrí

Primer de tot vull anunciar una sèrie de fets per tal de reflexionar i

emetre una proposta:

- És innegable que el massís del Montgrí posseeix un ric patrimoni cultural i natural.
- Per a moltes persones que viuen entorn el massís del Montgrí i per a molts dels habitants de l'Empordà, aquest espai i tot el que conté representen un símbol d'identitat i font d'estimació.
- L'Ajuntament de Torroella de Montgrí, municipi que té dins el seu terme municipal la major part del massís del Montgrí, ha estat realitzant des de fa anys polítiques actives a favor del patrimoni i la seva preservació (camps de treball de patrimoni cultural i medi ambient, estudis científics, visites, Àrea de Patrimoni, Àrea de Medi Ambient, brigades de patrimoni i un llarg etcètera).
- L'Escola Taller les Gavarres fa tres anys que col·labora estretament amb l'Ajuntament de Torroella de Montgrí participant en el desenvolupament de projectes de caire mediambiental, com el projecte Life, a través de l'ofici de recuperació d'espais naturals/jardineria amb seu a l'Estartit.
- El Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya va anunciar la creació en aquesta legislatura del Parc Natural del Massís del Montgrí, Illes Medes i Aiguamolls del Baix Empordà.
- Recentment unes 700 hectàrees del massís del Montgrí s'han cremat, conjuntament amb 300 hectàrees que s'havien cremat fa tres anys, sumen 1000 hectàrees sobre les quals cal actuar-hi i recuperar-les. L'Escola Taller les Gavarres està participant activament en aquest sentit i ha posat a disposició de l'Ajuntament de Torroella de Montgrí i l'Àrea de Medi Ambient l'ofici de recuperació d'espais naturals/jardineria.

Després de llegir tots aquests anuncis, penso que ens trobem davant d'un moment molt important, clau, per al futur immediat i a llarg termini del massís del Montgrí i el seu ric patrimoni.

És un moment de grans reptes, com és la recuperació de les zones cremades del massís, i de grans oportunitats, com pot ésser la creació d'un parc natural en aquesta zona.

Ara bé, si totes aquestes sinèrgies no les aprofitem, nosaltres, les persones que treballem d'una manera o una altra en la gestió del patrimoni en aquest territori, haurem perdut una gran oportunitat que penso que pot ésser única.

Per tant, exerceixo el dret a la responsabilitat a les persones i diverses administracions que gestionen aquest espai i que estan elaborant el projecte de parc natural, perquè siguin prou conscients del que tot això comporta. Calen inversions importants per tal de crear un parc natural; no és pot crear sense la corresponent dotació de recursos humans i econòmics per tal que sigui gestionat de forma adequada. I, sobretot, és cabdal tenir en compte tots els agents del territori a l'hora de planificar les polítiques de gestió i organització del mateix parc.

Per altra banda, també cal que tota la gent implicada en aquest territori siguem prou conscients del moment excepcional que estem vivint i siguem tots prou intel·ligents i compromesos per aprofitar aquests esdeveniments crucials.

Conexedor de l'important patrimoni cultural i natural que conté el massís del Montgrí, però centrant-nos ara en les seves riques restes en arquitectura en pedra seca, penso que ara és el moment d'iniciar polítiques de gran abast per tal d'estudiar, preservar i difondre aquest patrimoni en pedra seca. Recentment, fruit d'una caminada per la zona cremada del massís del Montgrí, es posaven en evidència restes o elements construïts en pedra en sec que fins aleshores eren totalment desconeguts; per tant, cal buscar una part positiva a aquest desastre ecològic que ha suposat aquest enorme incendi que ha patit el Montgrí. Ara és el moment que els tècnics cataloguin, facin fotos, situïn i descobreixin nous elements d'aquest ric patrimoni.

Fa temps que penso que seria prou interessant de crear un ofici de l'Escola Taller les Gavarres per tal de col·laborar a recuperar tot aquest ric patrimoni. Hauria de tractar-se d'un ofici amb el vessant de construcció/paleta, però amb un perfil molt menys intervencionista, amb els coneixements propis d'un picapedrer o persona que encara conegui la tècnica de construcció de pedra en sec; malauradament em sembla bastant difícil a les nostres contrades trobar una persona amb aquest perfil.

Penso que seria molt interessant restaurar les construccions de pedra

en sec d'un zona o itinerari, com la ruta del vent, que inclogués: carrerades, barraques de pedra seca, aixarts, feixes, etc; un cop fet això es podria fer l'explicació de cada element mitjançant pannels explicatius i oferir-ho al públic.

Evidentment, per mi aquesta proposta és molt engrescadora, però és clar que no podem perdre de vista, de cap de les maneres, la funció primera d'una escola taller: la formació i l'ocupació laboral, o sigui, la inserció laboral amb garanties. Per això, se'm presenta una qüestió difícil de respondre: Quin és el futur laboral dels alumnes treballadors que participin en aquest singular mòdul professional? I és aquí on l'interrogant es fa difícil de respondre amb seguretat.

Una opció seria tenir les garanties, mitjançant la signatura d'un conveni o acord, que hi hauria la creació posterior d'una brigada patrimonial per tal d'anar recuperant i fent els manteniments corresponents a tot aquest patrimoni cultural, etnològic i arquitectònic que és la construcció en pedra seca del Montgrí. Això potser seria factible sota el paraigua de l'Ajuntament o potser, i per això la singularitat d'aquests moments, sota un paraigua d'una altra administració més gran que seria la que gestionaria el parc natural.

En cap dels dos casos això no està gens clar, ni de bon tros... però jo llenço aquests pensaments.

Potser són idees agusaratsagorades, potser irresponsables... però penso que al cap i a la fi no haig de renunciar a fer-les. De fet, em sento amb l'obligació d'aportar aquests pensaments per responsabilitat amb mi mateix i les meves conviccions, i per sobre de tot exerceixo el compromís que jo lliurement he subscrit amb el patrimoni.

Bibliografia

Consell Comarcal del Baix Empordà. *Memòria projecte Escola Taller les Gavarres 2003-2005*. La Bisbal d'Empordà, juny 2003. (Document intern).

Consell Comarcal del Baix Empordà. *Memòria d'activitats any 2003*. La Bisbal d'Empordà, maig 2004.

Unitat de Promoció i Desenvolupament de les Comarques Gironines.

De l'escola al treball...i del treball a l'escola? Les escoles taller gironines 2003-2004. Unitat de Promoció i Desenvolupament de les Comarques Gironines. Treball i Formació / DIE. Ajuntament de Girona, setembre, 2004. (Document de treball - pendent de publicació).

Roviras Padrós, Antoni; Margall i Sastre, Joan i Mundet i Ferrer, Candi. *El Montgrí que hem oblidat. L'activitat tradicional al massís del Montgrí.* Col·lecció *Papers del Montgrí*, núm. 19. Museu del Montgrí i del Baix Ter. Ajuntament de Torroella de Montgrí, octubre 2001.